Соҳиба Мадиримова

МУТРИБ ХОНАХАРОБ ВА УНИНГ АДАБИЙ МЕРОСИ

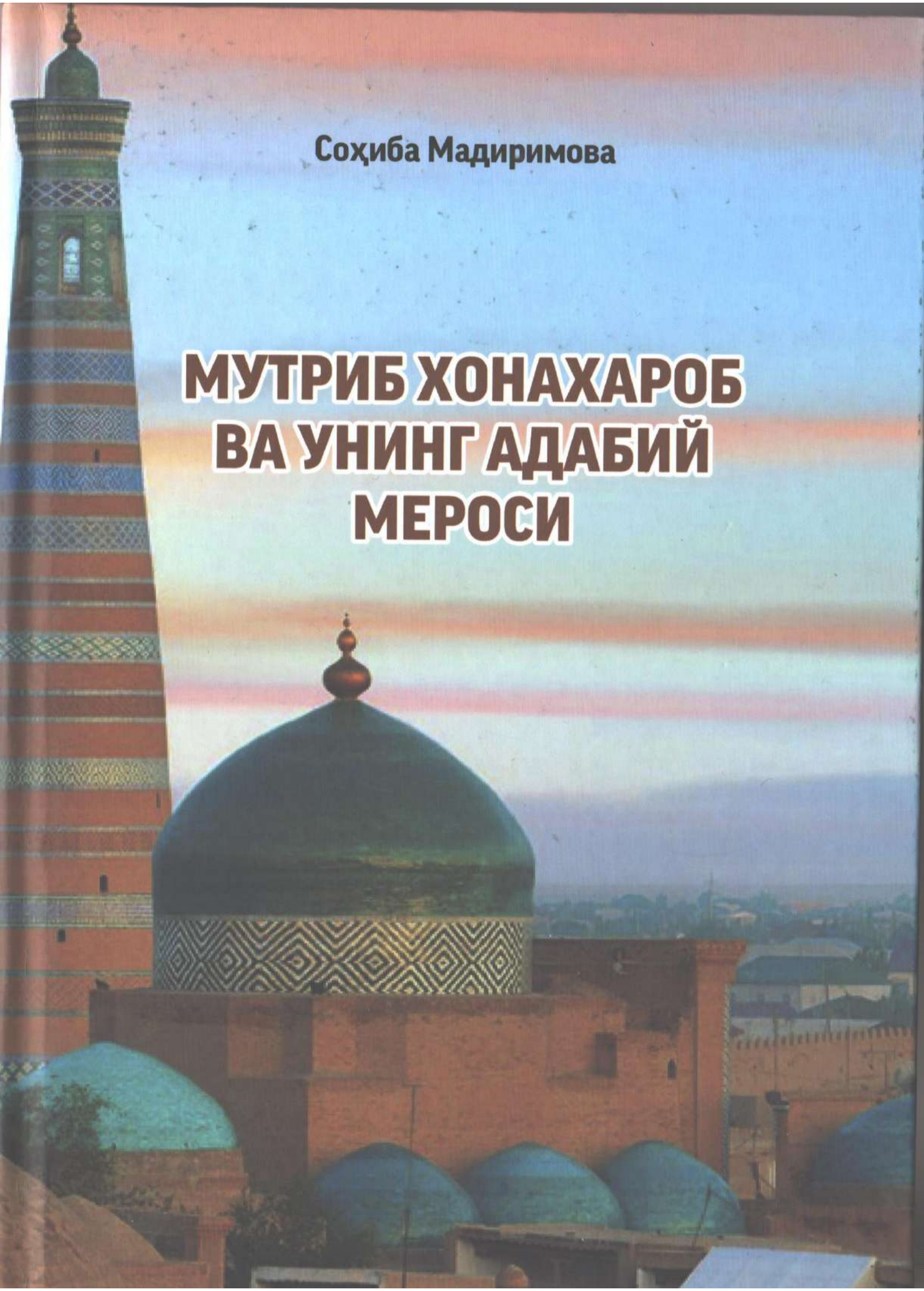

УЎК: 821.512.133.09-1
КБК: 83.3г(5Ў)
М 14

ISBN 978-9943-8396-5-6

Мадиримова, Соҳиба
Мутриб Хонахароб ва унинг адабий мероси [Матн] : монография / С. Мадиримова. – Тошкент: Bookmany print, 2022. – 176 бет.

Монографияда XIX аср охири – XX аср бошлари Хоразм адабий муҳитида фаолият юритган Муҳаммад Ҳасан Мутриб Ҳожи Табиб ўғли (1853-1923) ҳаёти ва адабий мероси қўлёзма ва тошбосма манбалар асосида тадқиқ қилинган. Шоир шеърияти қўлёзмаларининг илмий-монографик тавсифи амалга оширилган. Мутриб шеърлари қиёсий-матний таҳлил этилиб, лирик асарлари матншуносликнинг матн тарихи, таҳрири ва талқини сингари назарий масалалари кесимида ўрганилган. Бирламчи манбалар асосида ижодкор лирик шеърларининг ишончли матнлари тикланган.

Монография матншунослик ва адабий манбашунослик, ўзбек мумтоз ва миллий уйғониш даври адабиёти билан қизиқувчи олимлар, тадқиқотчилар ва филолог мутахассислар учун мўлжалланган.

Масъул муҳаррир:

Нурбой Жабборов
филология фанлари доктори, профессор

Тақризчилар:

Нафас Шодмонов
филология фанлари доктори, профессор,

Акрамжон Деҳқонов
филология фанлари номзоди, доцент

Монография Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети Кенгашининг 2022 йил 20 апрел 9-сонли мажлиси баённомаси билан нашрга тавсия этилган.

© Мадиримова С.
© “Bookmany print” нашриёти, 2022.

КИРИШ

Ўзбек матншунослиги мавжуд илмий тажрибалар негизида тараққий этиб, мумтоз адабий манбаларни ўрганиш борасида муайян натижаларга эришди ва эришмоқда. Миллий адабиёт тарихида ёрқин из қолдирган ижодкорлар адабий меросини аслият асосида тадқиқ қилиш, қўлёзма ва тошбосма манбаларни илмдаги сўнгги ютуқларга таяниб ўрганиш манбашунослик ва матншуносликнинг устувор вазифаларидандир. Негаки, “...ўзбек мумтоз ва замонавий адабиётни халқаро миқёсда ўрганиш ва тарғиб қилиш, кўпқиррали бу мавзуни бугунги кунда дунё адабий маконида юз бераётган энг муҳим жараёнлар билан узвий боғлиқ ҳолда таҳлил этиб, зарур илмий-амалий хулосалар чиқариш катта аҳамиятга эга”[1]. Шунга кўра, Хоразм адабий муҳити намояндаси Мутриб Хонахароб (1853-1923) лирик девони манбаларининг илмий-монографик тадқиқини амалга ошириш, шоир асарлари матн тарихини ўрганиб, илмий-танқидий матнини тайёрлаш тамойилларини ишлаб чиқиш долзарб экани аён бўлади.

Матншуносликнинг назарий асослари Д.С.Лихачев[2], Б.В.Томашевский[3] каби рус олимлари ҳамда П.Шамсиев, Ҳ.Сулаймон, Ғ.Каримов, Ш.Сирожиддинов, Н.Жабборов, А.Эркинов, Н.Шодмонов, Р.Зоҳидов сингари ўзбек матншунослари илмий ишларида ўрганилган[4]. Мазкур олимлар

[1] Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг “Ўзбек мумтоз ва замонавий адабиётини халқаро миқёсда ўрганиш ва тарғиб қилишнинг долзарб масалалари” мавзусидаги халқаро конференция иштирокчиларига йўллаган табриги. // Халқ сўзи. – Тошкент, 2018 йил 8 август.

[2] Лихачев Д.С. При участие А.А. Алексеева и А.Г. Боброва. Текстология на материале русской литературы X – XVII веков. – Санкт-Петербург, Изд-во «Алетейя», 2001, стр. 34-35.

[3] Томашевский Б.В. Писатель и книга. Очерк текстологии. Изд. 2-е, – М., 1959, стр. 148.

[4] Шамсиев П. Алишер Навоий «Сабъаи сайёр» достонининг илмий-критик тексти ва уни тузиш принциплари ҳақида: Фил.ф.н... дис. - Тошкент, 1952; Шамсиев П. Навоий асарлари матнларини ўрганишнинг баъзи масалалари: Фил.ф.д....дис. - Тошкент, 1970; Сулаймон Ҳ. «Хазойин ул-маоний» текстларини ўрганиш ва нашрга тайёрлашнинг асосий масалалари. /Алишер Навоий. Хазойин ул-маоний. – Тошкент: Ўзбекистон ФА нашриёти, 1959, – Б.5-28; Каримов Ғ. Ўзбек классик адабиётининг баъзи назарий масалалари. /Ғулом Каримов – маърифат фидойиси. – Тошкент: Мумтоз сўз, 2009. – Б.56-63; Сирожиддинов Ш., Умарова С. Ўзбек матншунослиги қирралари. – Тошкент: Akademnashr, 2015.- Б. 7-9; Матншунослик сабоқлари. – Тошкент.: Navoiy universiteti, 2019. – Б.18; Жабборов Н. Бадиий матн таҳриринниг хос хусусиятлари /«Ўзбек адабиётшунослигида талқин ва таҳлил муаммолари» мавзуидаги илмий-назарий анжуман материаллари. – Тошкент, Мумтоз сўз,

2.	*"Жаври беҳад айлар ишқ аҳлиға рашки моҳлар..."* ($221^{б}$-бет). 7 банд.	1 та	+	-
3.	*"Базм аро бу тун лаълинг соғаридин эҳсон қил..."* ($223^{а}$-бет). 7 банд.	1 та	+	-
4.	*"Гулистон ичра, дилдорим, бўлубман зор ила ҳамдам..."* ($224^{а}$-бет). 7 банд.	1 та	+	-
5.	*"Солиб ишқ оташин Мажнуни бемор этди-кетди..."* ($222^{б}$-бет). 8 банд.	1 та	+	-
6.	*"Ғами ҳажрингда мани етди чиқарга жоним..."* ($224^{б}$-бет). 8 банд.	1 та	+	-
	Мусаддаслар			
1.	*"Машъали базмима ҳуснини балосини кўрунг..."* ($231^{а}$-бет). *8 банд.*	1 та	-	-
2.	*"Очиб жон қуши даҳр ҳавосига бол..."* ($232^{а}$-бет). *8 банд.*	1 та	-	-
3.	*"Гулшан ичра жилва юзи ноз изҳор айлади..."* ($232^{б}$-бет). *7 банд.*	1 та	-	-
4.	*"Жоно мани лаҳза шодмон эт..."* ($231^{б}$-бет). *7 банд.*	1 та	+	-
5.	*"Очиб жон қуши даҳр ҳавосига бол..."* ($232^{а}$-бет). *7 банд.*	1 та	+	-
6.	*"Фалакга чирмашур жоно ғамингдин оҳу афғоним..."* ($232^{б}$-бет). *9 банд.*	1 та	+	-
	Қасидалар			
1.	*"Баҳор ўлди чиқарға ғунчадин берди нишон гуллар..."* ($233^{б}$-бет). *54 мисра.*	1 та	-	-

МУНДАРИЖА

Кириш... 3
Мутриб Хонахароб илмий биографияси асослари.............. 6
Шоир девони қўлёзмаларининг илмий-монографик тавсифи.. 17
Мутриб девонининг таянч манбаларини аниқлаш мезонлари.. 45
Шоир асарларини ўрганишда матн тарихининг ўрни......... 65
Матн таҳрири ва унинг намоён бўлиш усуллари................ 75
Мутриб асарларидаги матн тафовутлари таҳлили.............. 92
Шоир асарлари илмий-танқидий матнини яратиш тамойиллари... 122
Хулоса... 150
Фойдаланилган адабиётлар.. 153
Иловалар.. 165